

Imaginace a sociologie*

PATRICK TACUSSEL**

JEAN-BRUNO RENARD

Université Paul Valéry, Montpellier, Francie

The Imagination and Sociology

Abstract: The sociological approach to social imagination is concerned with both a theoretical revival and with specific applications (political mythology, everyday rumour, the image of the other, etc.). It is lodged in the traditions of the humanities, especially in the works of the founders of this approach, who accorded special attention to collective representations, rites, and symbolic systems. The authors of the article show how the problem of the imagination is situated at the point where the issues of the social converge and that it enables a unique perception of micro-social aspects and serious trends in human history. An examination is therefore made of the methodological and epistemological aspects that render the imaginary a constructible object for sociology.

Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2004, Vol. 40, No. 1–2: 95–103

Na rozdíl od klasických sociologických disciplín (sociologie města, politické sociologie, sociologie náboženství atd.) se sociologie imaginace nevymezuje ani tak oblastí svého zkoumání jako spíše úhlem pohledu, problematikou. Tvoří *transverzální* oblast sociální a kulturní antropologie. Originalita výzkumných postupů, které používá, plyne jak z tohoto vymezení, tak z jejího úsilí přihlížet k četným aspektům každodenního života, jež jsou nutně zanedbávány, pokud chápeme sociální skutečnosti podle přísného kauzalizmu, který buď absolutizuje struktury a organizace, nebo dialektizuje vztahy mezi jedinci a společnostmi na základě materiálních podmínek společného soužití. Mimo to, sociologie imaginace na epistemologické rovině rehabilituje kognitivní dimenzi obrazu, i obraz se podílí na sociální konstrukci reality a životní zkušenosti, na jejich vzájemném poznání a uznání. Právě z těchto dvou důvodů by sociologové měli popisovat jeho zařazení a dynamiku v sociálních procesech.

* Francouzsky vyšla stať v publikaci Thomas, J. (ed.) 1998. *Introduction aux methodologies de l'imaginaire*. Pp. 273–279. Paris: Ellipse. Redakce děkuje nakladateli za svolení k vydání českého překladu.

** Veškerou korespondenci zasílejte na adresu: Prof. Patrick Tacussel, Université Paul Valéry, Département de Sociologie, Bâtiment Administratif porte 207, Route de Mende, F 34199 Montpellier Cédex 5, France, tel. 0467142092, e-mail: patrick.tacussel@univ-montp3.fr

1. Imaginace v sociologické tradici

Do začátku dvacátého století nazírala klasická evropská filozofie zastoupená autory jako Pascal, Descartes nebo Spinoza na imaginaci ze zorného úhlu klamného chápání světa. Tato obrazoborecká tradice zanechala trvalé stopy ve způsobu, jak se na otázku sociální imaginace dívala mladá sociologie, experimentální dědička osvícenského racionalismu [Tacussel 1995]. Přesto žádný z velkých sociologů 19. století existenci „kolektivních představ“ zcela neopomněl.

Karl Marx (1818–1883) byl jistě prvním teoretikem společnosti, který zkoumal světskou působnost symbolična ve společenských vztazích. Avšak jeho zaujetí kritikou politické ekonomie vedlo k tomu, že na obrazy a symboly pohlížel jako na aktivní prvky odcizení, nadvlády vyšší třídy a jejich účinků na vědomí. Pro Émila Durkheima (1858–1917) byla společnost prvotně založena na „ideji, kterou si utváří o sobě samé“. Jak se postupně rozcházel s epistemologickými předpoklady pozitivismu, dospíval autor *Elementárních forem náboženského života* k uznání autonomie kolektivních představ, které jsou v oběhu v sociálním životě a tkají předivo pospolitěho vědomí. Sociální imaginaci Durkheim definoval takto [Durkheim 2002: 457]:

Celý svět pocitů, idejí, obrazů, jež se bezprostředně po svém zrodu začnou řídit svými vlastními zákony. Vzájemně se vyvolávají, zatlačují, splývají, dělí a množí, aniž by všechny tyto kombinace byly vyžadovány a podmíněny současným stavem reality, vytvářející jejich podhoubí.¹

Srovnatelnou pozornost věnoval sociálním představám ve svých úvahách Georges Sorel (1847–1922), který konstatoval:

lidé, kteří jsou účastníky velkých sociálních hnutí, si představují své budoucí jednání v podobě obrazů bitvy, a tím zaručují své věci vítězství. Navrhují označit za mýty tyto konstrukce, jejichž znalost je tak důležitá pro historiky [Sorel 1946: 32].

Sorel doufal, že se mu tvořivé vědomí podaří pochopit prostřednictvím mýtu a zakladatelského průlomu, který se s ním pojí v historické a sociální zkušenosti, když dojde k souznění mezi ní a kolektivní imaginací.

Na rozdíl od francouzské sociologie konce devatenáctého století vykazuje německá sociologie v téže době větší metodologickou pružnost. Je připravena spojit vysvětlení s porozuměním, přisvojuje si teoretické podněty fenomenologie (E. Husserl) a pouští se do studia prožitku subjektů, jejich hodnot a intencí, aniž by se držovala modelu vědeckosti, vzešlého z comtovského pozitivismu. Práce Maxe Webera (1864–1920) kladou důraz na ritualizaci, zpravidla ve vztahu k víře. Náboženství a umění si jsou podle něj podobné v tom, že obojí staví do protikladu moc transcendence, posvátna kontra racionalistický intelektualismus, kterému je podřízen

¹ Viz Durkheim, É. 1937. *Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Paris, s. 605, cit. podle É. Durkheim, *Elementární formy náboženského života*, Praha, 2002, s. 457. (Pozn. překl.)

osud západní odysey. Ve *Wirtschaft und Gesellschaft* Weber ukazuje důležitost citového společenství, jaké vzniká v prorockých hnutích a jehož vztahovým pojítkem je zbožnost či horlivost. Charismatická moc, jež nemá nic společného se světskými a ekonomickými záležitostmi, se zakládá na něčem mimořádném, neboť vzešla z předpokládaných výjimečných vlastností připisovaných osobě vůdce. Síla charismatu spočívá v jeho iracionalitě a ve schopnosti uvést iracionalitu do běžného života, což narušuje jednotvárnost všední existence. Vůbec tedy nepřekvapí úžasná orchestrace vynalezená proto, aby uváděla do pohybu horlivost obyvatelstva v tomto typu zřízení, ani sekvence kolektivního nevědomí, se kterými si pohrává. Z tohoto důvodu lze říci, že Max Weber otevřel cestu sociologickému pozorování masových politických fenoménů, jejichž dramatickým ideálním typem v Evropě poloviny 20. století byl se svými magickými aspekty totalitarismus. Weberův současník Georg Simmel (1858–1918) se již několik let zaslouženě těší obnovenému zájmu, a to zejména mezi sociology usilujícími o zachycení subjektivity, pocitů či citovosti v sociálních vztazích.

Také Vilfredo Pareto (1848–1923), který bývá poněkud unáhleně označován za logika sociálního života, se domníval, že „společnosti jsou přetvářeny mýty“ [Pareto 1971]. To ho přivedlo k tvrzení, že v životě národa není nic působivějšího a skutečnějšího než ideálno, legendy, tradice či rituály. Sociální představy neboli „derivate“ (ideologie) jsou podle Pareta umožněny spojením mytologického vyprávění a metafor realismu. Paretovy úvahy o iluzích a o magii slova jsou vskutku aktuální pro porozumění současným mechanismům masové komunikace.

Marcel Mauss (1872–1950) ve svých úvahách shromážděných pod titulem *Sociologie et Anthropologie* klade důraz na představy o světě a způsoby jednání v něm, které z těchto představ vyplývají:

Mezi magickým znakem a označovanou věcí existují pouze velmi úzké, avšak značně ireálné vztahy počtu, pohlaví, obrazu a všeobecně vlastností zcela imaginárních, leč přítomných v představách společnosti. [Mauss 1950: 72]

Mauss pokračuje:

Už dávno jsme nabyli přesvědčení, že jedním ze znaků sociálního faktu je právě jeho symbolický aspekt. [ibid.: 294]

Za významné centrum sociologie imaginace lze právem považovat Collège de Sociologie, které ve Francii 30. let dále rozvíjelo Simmelův a Maussův odkaz a které reprezentují práce Georgese Bataille, Rogera Cailloise, Julese Monnerota a dalších. Roger Bastide (1898–1974) a Georges Devereux (1908–1985) obohatili tuto tradici náboženské antropologie o etnopsychiatrický přístup. V témž rámci se François Laplantine věnoval třem typům odpovědi sociální imaginace na krizovou situaci: utopii, mesianismu a vlastnictví [Laplantine 1974]. Na zkoumání „archetypálních konstant“ byly rovněž založeny sociálně etnologické práce Louise-Vincenta Thoma-

se (1922–1994) a Jeana Serviera. Konečně skutečnými zakladateli moderní sociologie imaginace se stali takoví sociologové jako Edgar Morin a Gilbert Durand. Sociální účinky představ, hru znaků a simulaker či místo symbolična v postindustriálních společnostech zkoumá od roku 1968, ač jiným způsobem, také Jean Baudrillard.

2. Oblasti bádání v sociologii imaginace

Počínaje pracemi *oteců zakladatelů* se výzkum sociální imaginace [Baczko 1984] rozvinul do osmi velkých oblastí, které přirozeně nejsou ani vyčerpávající, ani se navzájem nevylučují.

a. Imaginace a každodennost

Sociologie každodennosti rehabilituje roli citového v sociálním životě: zkoumá teatralizaci sociálního života [Duvignaud 1970], kolektivní bázně a obavy [Mannoni 1982, Jeudy 1990], fascinaci denními zprávami [Morin 1961 a 1975, Auclair 1970], „tribalizaci“ společnosti [Maffesoli 1988] atd. Michel Maffesoli se snaží poukázat na roli citů, estetická, znázornění a mytična *Pod povrchem jevů* [Maffesoli 1990], které organizují všední život. Neopomíjí však proto výstřední formy společenskosti, zlomové okamžiky, svátky, násilí a orgie, kterými společenství potvrzuje netušenou hloubku svých sociálních vazeb [Maffesoli 1979, 1982]. V protikladu k individualistickým teoriím Maffesoli ukazuje, že postmoderní společnost se vyznačuje návratem spřízněností, intersubjektivit a pospolitosti. Pléduje za rozumějící epistemologii ve Weberově a Simmelově smyslu, která přiznává umění, estetice, obrazu a metafoře heuristickou hodnotu metodologického nástroje [Brown 1988]. Do téže perspektivy se řadí rovněž práce Pierra Sansota [1986], Patricka Tacussela [1984] a Martine Xiberras [1989, 1993]. Tito autoři vyzdvihují roli vášní, spřízněností volbou či „sektářského“ chování v sociálním životě a zdůrazňují, že ideologie a kolektivní představy prostupují logiku aktérů.

b. Mýty v historii a politice

Počínaje Sorelovým dílem [Sorel 1906] se široce rozvinulo zkoumání politických mytologií. Ernst Bloch (1885–1977) je autorem rozsáhlé encyklopedie utopií [Bloch 1976, 1977, 1982]. Zabýval se rovněž imaginativními mechanismy, které umožnily nástup a vítězství nacismu v Německu. Jean-Pierre Sironneau [1982] zkoumal západní kolísání mezi sekularizací a desakralizací světa a přetrvávání posvátného v takových politických fenoménech 20. století, jakými byly nacistický a stalinský totalismus. Cornélius Castoriadis [1975] si všímá toho, že společnost utváří svou symboliku pomocí sociální a dějinnosti, avšak ne zcela svobodně. Imaginární sociální významy jsou podle Castoriadise reálnější než ekonomická a funkcionální skutečnost. Zakladatelské mýty nejsou výsadou pouze tradičních společností: své vlastní

zakladatelské mýty mají i národy a státy [Marienstras 1976]. Nová oblast bádání se tomuto mytologickému a etnografickému přístupu otevírá u politických diskursů a rituálů [Rivière 1988]. Také historiografická analýza poskytuje cenné materiály o historické imaginaci (např. „napoleonská legenda“). V návaznosti na myšlenku Georgese Sorela, který spatřoval v ideologiích moderní formu mýtů, se mnohé práce věnovaly analýze politických mýtů. Důkladně byla studována utopie – a to jak utopie vysněná, tak i utopie uvedená do praxe [Mucchielli 1960, Duveau 1961, Servier 1967, Laplantine 1974, Desroche 1975], stejně jako mýtus vůči ní protikladný a komplementární, totiž Revoluce [Sorel, Monnerot 1969, Servier 1967, Laplantine 1974], či rovněž anarchistická imaginace [Pessin 1982, Creagh 1983]. Také mýtus pokroku se stal podnětem ke vzniku několika prací [Sorel 1911, Berger 1978, Mendes 1978]. Na obecnější rovině se některá díla [Reszler 1981, Girardet 1986] snažila prozkoumat hlavní trvale se navracující mýty politického myšlení: mýtus Pokroku, Úpadku, Nového člověka, Spasitele (Vyvolence či Vyvoleného lidu), Jednoty a Spiknutí.

c. Obraz Druhého

Zkoumání obrazu Druhého bylo až dosud vedeno buďto infrasociologicky (psychosociologický přístup zdůrazňující sexuální či etnické stereotypy), nebo naopak supersociologicky, jako je tomu v historických pracích o obrazu druhých u Řeků, obrazu černochoů v západním umění, obrazu Indiánů ve westernech atd. Posláním sociologie je navázat na tyto práce za účelem odkrytí intelektuálních a sociálních mechanismů, které řídí kolektivní konstrukci obrazu Druhého: strachu z cizího, potřeby odlišnosti, exotické imaginace [Amirou 1995, Maffesoli 1997], hledání dokonalého vzoru nebo naopak „odstrašujícího příkladu“ [Goffman 1975], výběru obětního beránka [Poliakov 1980]. I ta nejfantastičtější vyobrazení Druhého, jako např. mimozemšťané [Renard 1988], jsou vpsledku deformovanými odrazy našeho vlastního obrazu a dozvídáme se z nich mnoho o sobě samých.

d. Náboženství a imaginace

Ernst Bloch zkoumal náboženství v jeho utopickém a emancipačním zakotvení. V eseji o Thomasu Münzerovi ukázal, že teologický diskurs v sobě skrývá utopické obrazy osvobození utiskovaných. Tzv. „sociologie naděje“ [Desroche 1973] ukazuje v návaznosti na Maxe Webera veškerou rozmanitost a složitost náboženské imaginace. Fáze církevní institucionalizace se střídají s fázemi mystického vření, kdy se z očekávání příchodu Království rodí sociální hnutí, která ohlašují radikální změnu [Mühlmann 1968].

e. *Věda a imaginace*

Jelikož sociologie imaginace nestaví do protikladu mytické a racionální myšlení, je schopna odkrývat iracionalitu, jíž je věda prostoupena. Věda představuje spolu s Dějinami jeden ze dvou velkých pokrokařských mýtů, na nichž je založena západní kultura 19. a začátku 20. století. Hlavní odvětví současné vědy jsou vybavena imaginací [Moles 1988], která vychází z náboženských nebo mytologických témat: atomová bomba a Apokalypsa, dobývání vesmíru a Odyssea, genetické manipulace a Pygmalion, počítače nebo roboti a mýtus o Golemovi. Vycházejí najevo podobnosti mezi nejpokročilejší vědou a tradiční mystikou [Ruyer 1977]. Historie vědy podává zprávu o složité skutečnosti, v níž se to hemží iracionálními přesvědčeními, vědeckými spory, omyly, podvody a mystifikacemi.

f. *Literatura a sociální imaginace*

Sociologie imaginace se zajímá o literaturu jako o laboratoř sociálních situací. Literární fikce obsahuje nejen skutečnost, aby vyjádřila její základní struktury a typy, ale i jiné možné či nemožné skutečnosti. Literární imaginace je též povahy jako imaginace sociální, obě dynamicky konstruuji nové modely chování, nové instituce atd. Paradoxně čím více je třeba se společensky přizpůsobit, tím více je nutné se vzdálit od skutečnosti: odtud pramení vášně dětí pro fantastickou literaturu, která je nezbytná pro jejich socializaci [Held 1977]. U dospělých nalezneme ekvivalent ve sci-fi literatuře, jež představuje formu *par excellence* pro vyjádření obav a nadějí naší doby [Thomas 1979]. Podle Patricky Tacussela [1984] je třeba oceňovat literární a uměleckou avantgardu nejen pro myšlenkové průlomky, které způsobuje ve formálních konvencích kultury, ale i pro to, že odhaluje teprve se rodící tendence a latence sociálního života.

g. *Obraz a imaginace*

Společná etymologie slov „obraz“ a „imaginace“ (image a imaginaire – pozn. překl.) připomíná těsnou vazbu, která je spojuje. Díky vzniku a značnému rozvoji fotografie, filmu, comicsů [Renard 1986], televize či reklamy [Sauvageot 1987] se současná společnost jeví jako „civilizace obrazu“ [Fulchignoni 1969]. Jelikož film „zdvojuje život“, jak správně říká Edgar Morin, je privilegovaným místem moderních mytologií: filmové hvězdy střídají olympské bohy v roli archetypálních lidských dvojníků [Morin 1957, Pelletier 1983].

h. *Fámy a současné legendy*

Fámy, definované jako fantastická kolektivní vyprávění [Gritti 1978], spadají beze vší pochyby do sociologie imaginace. Zatímco američtí badatelé sledovali tento jev

zejména z hlediska deformace sdělení, francouzští sociologové se snažili spíše pochopit fámu *in vivo* [Morin 1969] nebo zkoumat rozmanitost jejích projevů [Rouquette 1975, Kapferer 1987, Reumaux 1994 a 1996]. Novější přístup, inspirovaný anglo-saským folkloristickým výzkumem, začleňuje fámu do širšího celku takových vyprávění, jež jsou podávána jako pravdivá, ale jejichž struktura se shoduje se strukturou lidových povídek a jejichž motivy jsou často zapsány v kolektivní paměti národa: od „městských legend“ [Campion-Vincent a Renard 1992] – anekdotických příběhů typu drobných zpráv, jež jsou nositeli určité implicitní morálky – až po dnešní fantastické pověry, jako jsou např. historky o yettim nebo o létajících talířích [Méheust 1992].

3. Závěr

Sociologie imaginace se nachází na křižovatce humanitních věd a integruje tak do sebe vklady pocházející z historie, etnologie a psychologie. Jelikož současně obrací svou pozornost k psychologické a kulturní schopnosti, která se projevuje ve všech lidských činnostech, má interdisciplinární poslání hned ve dvojím smyslu. Rozpoznáváme zde zakladatelskou myšlenku Gilberta Duranda, který chtěl přilákat k antropologickému zkoumání imaginace odborníky z různých humanitních věd. Sociologie imaginace se dnes jeví jako rychle sílící obor, který hledá svou metodologickou a teoretickou koherenci. Sociolog imaginace je veden cestou, která se podle Gilberta Duranda ubírá od mýtokritiky textů k sociální mýtoanalýze, nebo také naopak.

Z francouzštiny přeložili Štěpánka Pfeiferová a Marek Skovajsa.

JEAN-BRUNO RENARD je profesorem sociologie na Univerzitě Paula Valéryho (Montpellier III) a vedoucím diplomového studia „Pouta sociální, pouta symbolická“. Specializuje se na sociologii imaginace. Jeho výzkumy se týkají obrazu, populární kultury, fantastických věr, fám a moderních legend. Naposledy publikoval: *De source sûre. Nouvelles rumeurs d'aujourd'hui* (s Véronique Campion-Vincent, Paris: Payot 2002).

PATRICK TACUSSEL je profesorem sociologie na Univerzitě Paula Valéryho (Montpellier III). Řídí Institut sociologických a antropologických výzkumů – Centrum výzkumu imaginace a je ředitelem vzdělávacího a výzkumného střediska „Vědy subjektu a společnosti“. Je šéfredaktorem časopisu *Cahiers de l'Imaginaire*. Jeho výzkumy se soustředí do oblastí historie moderních a současných sociologických myšlenek, epistemologie a vztahy mezi racionalitou a obrazotvornými procesy, sociologie kulturních forem. Publikoval zejména: *L'Attraction sociale. La dynamique de l'Imaginaire dans la société monocéphale* (Paris: Librairie des Méridiens 1984); *Mythologie des formes sociales. Balzac et les Saint-Simoniens ou le destin de la modernité* (Paris: Méridiens-Klincksieck 1995); Charles Fourier. *Le jeu des passions. Actualité d'une pensée utopique* (Paris: Desclée de Brouwer 2000).

Literatura

- Amirou, R. 1995. *Imaginaire touristique et sociabilités du voyage*. Paris: P.U.F.
- Auclair, G. 1982 (1970). *Le « Mana » quotidien. Structures et fonctions de la chronique des faits divers*. Paris: Anthropos.
- Baczko, B. 1984. *Les imaginaires sociaux*. Paris: Payot.
- Berger, P.-L. 1978. *Les Mystificateurs du progrès*. Paris: P.U.F.
- Bloch, E. 1977. *L'Esprit de l'utopie*. Paris: Galimard.
- Bloch, E. 1976 a 1982. *Le Principe-espérance*. 2 vol. Paris: Gallimard.
- Brown, R. H. 1988. *Clefs pour une poétique de la sociologie*. Paris: Actes Sud.
- Campion-Vincent, V., J.-B. Renard. *Légendes urbaines. Rumeurs d'aujourd'hui*. Paris: Payot.
- Castoriadis, C. 1975. *L'institution imaginaire de la société*. Paris: Seuil.
- Creagh, R. 1983. *Laboratoires de l'utopie*. Paris: Payot.
- Desroche, H. 1973. *Sociologie de l'espérance*. Paris: Calmann-Lévy.
- Desroche, H. 1975. *La société festive*. Paris: Seuil.
- Durkheim, E. 2002 [1937]. *Elementární formy náboženského života*. Praha: OIKOYMENH.
- Duveau, G. 1961. *Sociologie de l'utopie*. Paris: P.U.F.
- Duvignaud, J. 1970. *Spectacle et société. Du théâtre grec au happening. La fonction de l'imaginaire dans les sociétés*. Paris: Denoël / Gonthier.
- Fulchignoni, E. 1969. *La Civilisation de l'image*. Paris: Payot.
- Girardet, R. 1986. *Mythes et Mythologies politiques*. Paris: Seuil.
- Goffman, E. 1975. *Stigmate*. Paris: Éditions de Minuit.
- Gritti, J. 1978. *Elle court, elle court, la rumeur*. Ottawa: Stanké.
- Held, J. 1977. *L'imaginaire au pouvoir. Les enfants et la littérature fantastique*. Paris: Éditions Ouvrières.
- Jeudy, H.-P. 1990. *Le Désir de catastrophe*. Paris: Aubier.
- Kapferer, J.-N. 1987. *Rumeurs. Le plus vieux média du monde*. Paris: Seuil.
- Laplantine, F. 1974. *Les Trois Voix de l'imaginaire*. Paris: Éditions Universitaires.
- Maffesoli, M. 1979. *La Violence totalitaire*. Paris: P.U.F.
- Maffesoli, M. 1982. *L'Ombre de Dionysos. Contribution à une sociologie de l'orgie*. Paris: Librairie des Méridiens / Anthropos.
- Maffesoli, M. 1988. *Le Temps des tribus*. Paris: Librairie des Méridiens.
- Maffesoli, M. 1990. *Au creux des apparences. Pour une éthique de l'esthétique*. Paris: Plon.
- Maffesoli, M. 1997. *Du nomadisme. Vagabondages initiatiques*. Paris: Le Livre de Poche.
- Mannoni, P. 1982. *La Peur*. Paris: P.U.F.
- Marienstrass, É. 1976. *Les Mythes fondateurs de la nation américaine*. Paris: Maspero.
- Mauss, M. 1950. *Sociologie et Anthropologie*. Paris: P.U.F.
- Méheust, B. 1992. *En soucoupes volantes. Vers une ethnologie des récits d'enlèvements*. Paris: Imago.
- Mendes, C. 1978. *Le Mythe du développement*. Paris: Seuil.
- Moles, A. 1988. „Une méthode d'approche des phénomènes flous: application aux effets sociaux des mythes dynamiques.” *Sociétés* 19: 16–20.
- Monnerot, J. 1969. *Sociologie de la révolution. Mythologies politiques du XX^e siècle*. Paris: Fayard.
- Morin, E. 1972 (1957). *Les Stars*. Paris: Seuil.
- Morin, E. 1975 (1961, 1975). *L'Esprit du temps*. 2 vol. Paris: Grasset.
- Morin, E. 1969 (nové rozšířené vyd. 1982). *La Rumeur d'Orléans*. Paris: Seuil.
- Mucchielli, R. 1960. *Le Mythe de la Cité idéale*. Paris: P.U.F.
- Mülfilmann, W. E. 1968. *Messianismes révolutionnaires du Tiers Monde*. Paris: Gallimard.
- Pareto, V. 1971. „Le Mythe vertuiste et la littérature immorale”. In *Œuvres Complètes*, vol. XV. Genève: Droz.

- Pelletier, F. 1983. *Imaginaires du cinématographe*. Paris: Librairie des Méridiens.
- Pessin, A. 1982. *La Rêverie anarchiste*. Paris: Librairie des Méridiens.
- Poliakov, L. 1980. *La Causalité diabolique*. Paris: Calmann-Lévy.
- Renard, J.-B. 1986. *Bandes dessinées et croyances du siècle*. Paris: P.U.F.
- Renard, J.-B. 1988. *Les Extraterrestres. Une nouvelle croyance religieuse?*. Paris: Éditions du Cerf.
- Reszler, A. 1981. *Mythes politiques modernes*. Paris: P.U.F.
- Reumaux, F. 1994. *Toute la ville en parle. Esquisse d'une théorie des rumeurs*. Paris: L'Harmattan.
- Reumaux, F. 1996. *La Veuve noire. Message et transmission de la rumeur*. Paris: Méridiens-Klincksieck.
- Rivière, Cl. 1988. *Les Liturgies politiques*. Paris: P.U.F.
- Rouquette, M.-L. 1975. *Les Rumeurs*. Paris: P.U.F.
- Ruyer, R. 1977. *La Gnose de Princeton: des savants à la recherche d'une religion*. Paris: Hachette.
- Sansot, P. 1986. *Les Formes sensibles de la vie sociale*. Paris: P.U.F.
- Sauvageot, A. 1987. *Figures de la publicité, figures du monde*. Paris: P.U.F.
- Servier, J. 1967. *Histoire de l'utopie*. Paris: Gallimard.
- Sironneau, J.-P. 1982. *Sécularisation et religions politiques*. Paris- La-Haye: Mouton.
- Sorel, G. 1911. *Les Illusions du progrès*. Paris: Marcel Rivière.
- Sorel, G. 1946 (1906). *Réflexions sur la violence*. Paris: Marcel Rivière.
- Tacussel, P. 1984. *L'Attraction sociale. La dynamique de l'imaginaire dans la société monocéphale*. Paris: Librairie des Méridiens.
- Tacussel, P. 1995. *Mythologie des formes sociales*. Paris: Méridiens-Klincksieck.
- Thomas, L.-V. 1979. *Civilisation et divagations. Mort, fantasmes, science-fiction*. Paris: Payot.
- Weber, M. 1964 (1922). *Économie et Société*. Paris: Plon.
- Xiberras, M. 1989. *La Société intoxiquée*. Paris: Librairie des Méridiens.
- Xiberras, M. 1993. *Les Théories de l'exclusion. Pour une construction de l'imaginaire de la déviance*. Paris: Méridiens-Klincksieck.

Edice Sociologické texty
Sociological Papers 2003
Praha, Sociologický ústav AV ČR



- 03:1 Matějů, P., B. Řeháková, N. Simonová: *Strukturální determinace růstu nerovností*
- 03:2 Zich, F., O. Roubal, B. Spalová: *Mezigenerační biografická konfigurace obyvatel české části euroregionu Nisa*
- 03:3 Večerník, J.: *Work and Job Values in CEE and EU Countries*
- 03:4 Hamplová, D.: *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním*
- 03:5 Sunega, P.: *Objektivní a subjektivní hodnocení finanční dostupnosti bydlení v ČR v průběhu 90. let*
- 03:6 Nešpor, Z.R., P. Holub, M. Skovajsa: *Proměny českých socioekonomických hodnot na přelomu 20. a 21. století*
- 03:7 Krejčí, J.: *Výzkumy stranických preferencí, jejich uplatnění ve společnosti a jejich kvalita*
- 03:8 Kreidl, M., T. Lebeda: *Pre-election polls, election results and validity of measurement before the 2002 elections*
- 03:9 Křížková, A., H. Hašková: *Women's Civic and Political Participation in the CR and the Role of the Gender Equality and Accession Policies*
- 03:10 Hájek, M., T. Holeček, J. Kabele, P. Kohútek, J. Maršálek, Z. Vajdová: *Rekonstrukce komunistického vládnutí na konci 80. let*
- 03:11 Tuček, M., J. Mišovič: *Pohled české veřejnosti na elity působící v politice a ekonomice*
- 03:12 Hájek, M. (ed.): *Hierarchie jako přednost i slabina komunistického vládnutí*

Objednávky přijímá a vyřizuje:

Tiskové a ediční oddělení, Sociologický ústav AV ČR, Jilská 1, Praha 1, 110 00,
tel.: +420 222 221 761, fax: +420 221 183 250,
e-mail: prodej@soc.cas.cz, <http://texty.soc.cas.cz>